

Harva ikäihminen saa kotihoitoa yksityiseltä yritykseltä – ympärivuorokautisessa hoidossa yksityisen sektorin osuus ennallaan

Päälöydökset

- Kotihoidossa yksityisen sektorin merkitys kasvaa valtakunnan tasolla hitaasti, maakunnissa kehityksessä eroja.
- Kaupungeista Oulu eriytyy selvästi muista jatkaen yksityisen kotihoidon lisäämistä.
- Maakunnista Pirkanmaa, Keski-Suomi, Pohjois-Pohjanmaa, Etelä-Pohjanmaa ovat lisänneet sekä kotihoidossa että ympärivuorokautisen hoidossa yksityisten toimijoiden käyttöä
- Kotihoidon toiminta on keskittymässä suurempiin yksiköihin julkisella sektorilla, yksityiset toimijat ovat edelleen kooltaan pieniä

Kotihoidon ja ympärivuorokautisen hoidon palvelurakenne

Vanhuspalvelulaissa iäkkäiden hoito ja hoiva määritellään annettavaksi ensisijaisesti iäkkäiden omassa kodissa. Ikäihmisten palveluiden laatuosuutuksessa vuodelta 2017 on nostettu tavoitteeksi lisätä iäkkäiden kotona asumisen mahdollisuuksia uudistamalla kotiin tuotavien palveluiden valikkoa. Vaikka suunta on enemmän kohti kotihoitoa, on palvelurakenteessa ympärivuorokautisella hoidollakin aina paikkansa.

Tässä tutkimusraportissa tarkastellaan iäkkäille suunnattujen kotihoidon ja ympärivuorokautisen hoidon palveluiden muutosta julkisen ja yksityisen sektorin välillä ja maakunnittaisia eroja vuosien 2014, 2016 ja 2018 välillä. Selvitys on osa I&O -kärkihankkeen loppuvaiheen arviointia. Kotihoidolla tarkoitetaan toimintayksiköitä, joissa tarjotaan kotisairaanhoidoa, kotipalvelua tai kotihoitoa. Ympärivuorokautista hoitoa järjestetään tehostetussa palveluasumisessa, vanhainkodeissa ja terveystieteiden pitkäaikaisosastolla.

Yksityisen palvelutuotannon osuudessa maakunnittaisia eroja

Kotihoidon asiakkaille järjestetyt palvelut ovat edelleen pääsääntöisesti julkisen sektorin järjestämiä (88 %). Yksityisen sektorin järjestämien palveluiden osuus koko Suomen kotihoidosta on kasvanut hitaasti 10 prosentista 12 prosenttiin vuodesta 2014. Samaan aikaan päivittäisten kotihoidon asiakkaiden määrä on kasvanut yli 6000 henkilöllä.

Kirjoittajat:

Hanna Alastalo
Erikoistutkija, THL

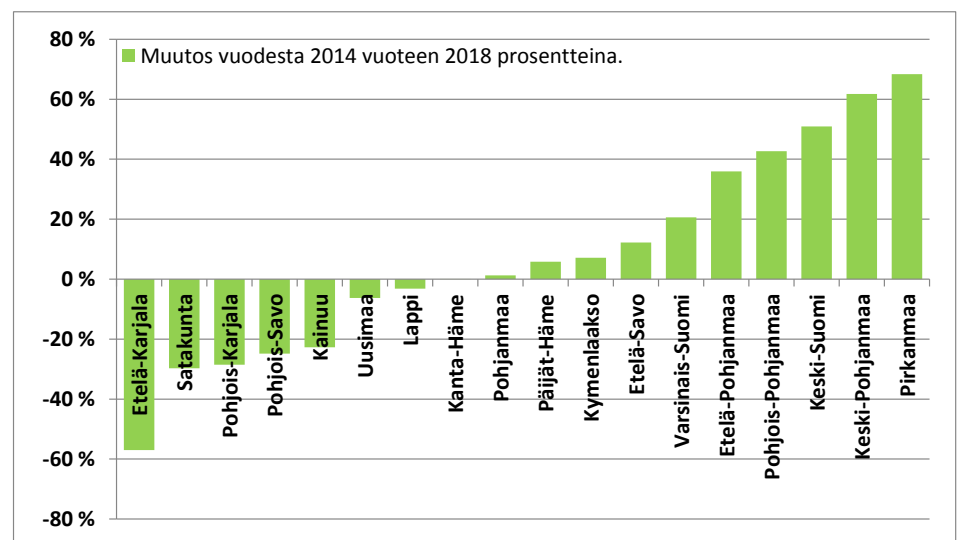
Sari Kehusmaa
Johtava asiantuntija, THL

Liisa Penttinen
Tutkija, THL

Kuvio 1. Kotihoidon yksityisen sektorin toimintayksiköiden lisääntymisen maakunnissa, prosenttiosuus kotihoidon asiakkaista vuosina 2014 ja 2018.

Tässä ajassa yksityinen kotihoito on kasvattanut osuuttaan yli puolessa maakunnista (Kuvio 1.). Yksityinen kotihoidon toiminta on kasvanut erityisesti Keski-Suomessa, Päijät-Hämeessä, Etelä-Karjalassa, Pohjois-Pohjanmaalla, Pirkanmaalla ja Lapissa. Toisaalta osassa maakuntia kotihoidon yksityiset toimijat ovat vastaavasti vähentyneet vuodesta 2014. Tällainen kehitys on ollut Keski-Pohjanmaalla, Kanta-Hämeessä ja Kymenlaaksossa.

Ympäri- vuorokautisessa hoidossa yksityisellä sektorilla on vankempi jalansija. Yksityisiä toimijoita on 42 prosenttia kaikista ympärivuorokautisen hoidon toimipaikoista ja osuus on pysynyt ennallaan vuodesta 2016. Kehitys yksityisten ympärivuorokautisen hoidon toimijoiden kasvussa ei kulje kaikissa maakunnissa samaan suuntaan. Kun Pirkanmaalla, Keski-Pohjanmaalla, Keski-Suomessa ja Pohjois-Pohjanmaalla on yksityinen ympärivuorokautinen hoito kasvanut, niin osassa maakuntia yksityinen ympärivuorokautinen hoito on vähentynyt (Kuvio 2). Suurinta prosentuaalinen vähennys on ollut Etelä-Karjalassa.

Kuvio 2. Yksityisen ympärivuorokautisen hoidon kehityksessä tapahtunut muutos prosentteina ympärivuorokautisen hoidon asiakkaista vuosina 2014–2018.

Suurissa kaupungeissa yksityisen kotihoidon osuus laskee – Oulussa kehitys kulkee eri suuntaan

Suurissa kaupungeissa **kotihoidon yksityisessä toiminnassa** on näkyvissä suuria heilahteluja (Kuvio 3.). Oulussa yksityinen kotihoito on ollut kasvussa vuodesta 2016 ja edelleen kasvu jatkuu voimakkaana. Kaikissa muissa suurissa kaupungeissa yksityisen kotihoidon osuus on vähenemässä.

Kaupunkimaisissa kunnissa, taajaan asutuissa kunnissa ja jopa maaseutumaisissa kunnissa kotihoidon yksityisten osuus on lievässä kasvussa. Maaseutumaisissa ja kaupunkimaisissa kunnissa yksityisen kotihoidon osuus on vuonna 2018 noussut jopa suuria kaupunkeja, Espoota, Helsinkiä, Tamperetta, Turkuja ja Vantaata suuremmaksi. Pienintä kasvu on ollut tiheästi asutuilla alueilla.

Näin tutkimus tehtiin

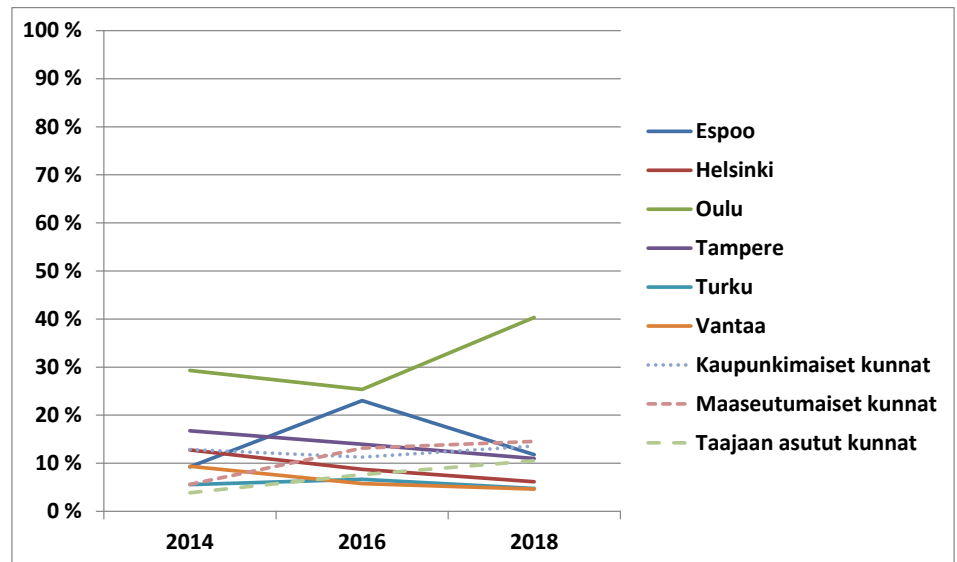
THL selvitti vanhuspalvelujen tilaa ensimmäisen kerran 2013 ennen kuin Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvuuista (28.12.2012/980) tuli voimaan.

Vanhuspalvelujen tila - tutkimukseen liittyviä kyselyitä on toteutettu vuodesta 2014 lähtien joka toinen vuosi. Tiedonkeruuseen kuuluu kysely kunnille, sekä kyselyt ympärivuorokautisille ja kotihoidon toimintayksiköille.

Vuonna 2018 kotihoidon kyselyyn vastasi 865 yksikköä ja kysely kattaa 71 prosenttia säännöllisen kotihoidon asiakkaista. Kyselyssä eivät ole mukana yhden hengen yritykset.

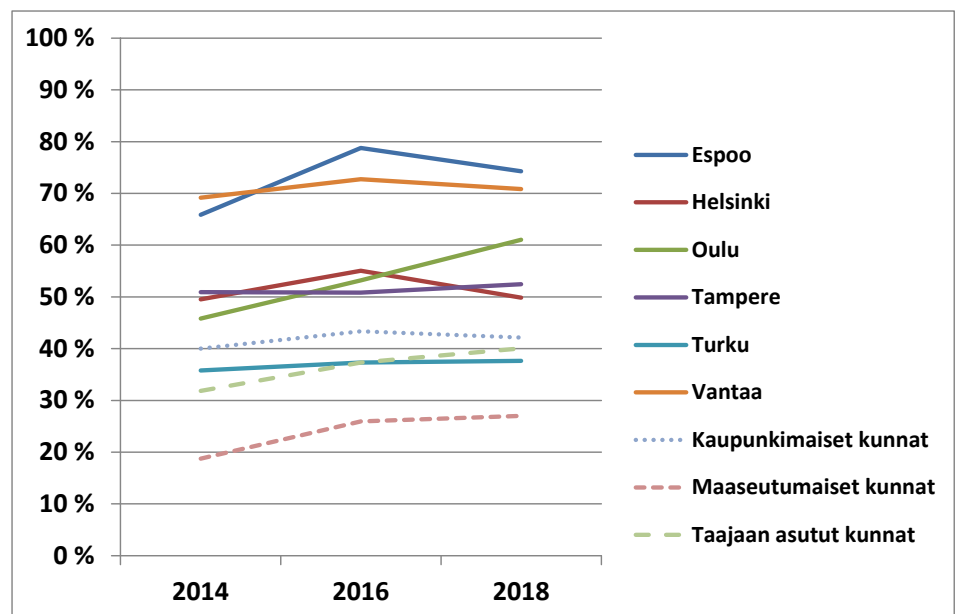
Ympäri- ja vuorokautisia toimintayksiköitä vastasi vuoden 2018 kyselyyn 1910 yksikköä. Kysely kattaa 95 prosenttia kaikista ympärivuorokautisen hoidon pitkäaikaisista asiakkaista.

Kotihoidon toimintayksiköiltä seurattiin toukokuussa 2018 yhden viikon ajan asiakasmääriä ja asiakaskäyntien määriä sekä henkilöstön määrää ja työtuntimäärää.

Kuvio 3. Yksityisen kotihoidon kehittyminen suurimmissa kaupungeissa ja muilla alueilla, prosenttiosuus kotihoidon asiakkaista vuosina 2014 ja 2018.

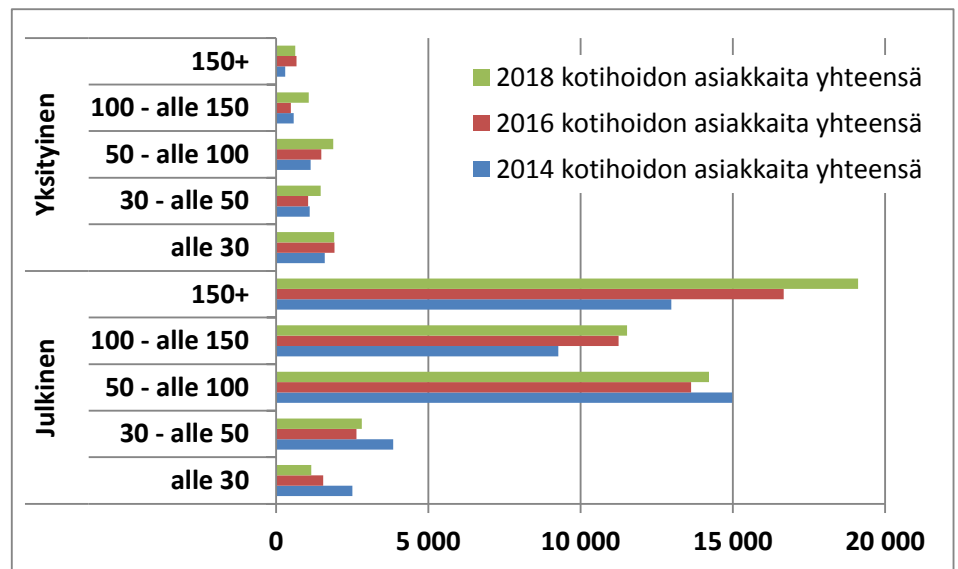
Ympäri- ja vuorokautisen hoidon yksityisten toimijoiden osuus pysyy suurissa kaupungeissa tasaisena (kuvio 4.). Vuonna 2018 yksityisiä ympärivuorokautisen hoidon toimijoita oli eniten Espoossa ja Vantaalla (71 – 74 % vuonna 2018). Oulussa, Helsingissä ja Tampereella puolet toimijoista oli yksityisiä. Vastaava osuus Turussa, kaupunkimaisissa ja taajaan asutuissa kunnissa oli 40 prosenttia. Maaseutumaisissa kunnissa yksityistä ympärivuorokautista hoitoa on vähiten (27 %), mutta määrä on hienoisessa kasvussa.

Kuvio 4. Yksityisen ympärivuorokautisen hoidon kehittyminen suurimmissa kaupungeissa ja muilla alueilla, prosenttiosuus ympärivuorokautisen hoidon asiakkaista vuosina 2014 ja 2018.

Yksityiset kotihoidon yksiköt kooltaan pieniä - julkisen kotihoidon yksikkö koot kasvavat

Yksityisellä sektorilla kotihoidon toimiyksiköt ovat pääosin pieniä alle 30 asiakkaan yksiköitä (Kuvio 5.) Julkisessa kotihoidossa pienten, alle 30 asiakkaan yksiköiden määrä on sitä vastoin vähentynyt ja toiminta on siirtynyt suurempiin yksiköihin. Suurten yli 150 asiakkaan yksiköiden määrä on kasvanut koko tarkasteluajan.

Kuvio 5. Asiakasosuuksien kehitys toimintayksiköiden koon mukaan vuosina 2014, 2016 ja 2018.

YHTEENVETO

Muutos kotihoidossa

Kotihoidossa asiakasmäärät ovat kasvaneet. Suurissa kaupungeissa asiakasmäärien kasvuun on vastannut pääasiassa julkinen palvelun tuottaja. Tämä näkyy yksityisen palvelutuotannon osuuden laskuna. Tarkastelussa Oulun kaupunki erottuu muista. Yksityisen sektorin osuus kotihoidosta on Oulussa suurempi kuin missään muualla Suomessa. Oulussa on tehty strateginen valinta lisätä yksityistä kotihoidon palvelutuotantoa.

Maakunnissa yksityisten kotihoidon toimijoiden lisääntyminen on hyvin eritahista. Kun joissakin maakunnissa yksityisten toimijoiden merkitys vähenee, on samaan aikaan osassa maakunnista yksityisten toimijoiden osuus lisääntynyt voimakkaasti. Kasvua havaittiin erityisesti Keski-Pohjanmaalla, Kanta-Hämeessä ja Kymenlaaksossa.

Yksityisten kotihoidon toimijoiden toiminta tapahtuu vielä kooltaan pienissä yksiköissä, kun taas julkisella puolella ollaan keskittymässä suurempiin yksiköihin. Suurissa yksiköissä asiakkaan luona käyvä hoitaja voi vaihtua useammin, jolloin vaarana voi olla iäkkään saaman hoidon jatkuvuuden katoaminen. Pienemmissä yksiköissä iäkkäiden asiat ovat pienemmän henkilöstön käsissä, jolloin omahoitaja toiminta voi onnistua paremmin.

KIRJALLISUUTTA

[Vanhuspalvelujen tila - tutkimuksen sivusto](#)

[Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017 – 2019. Sosiaali- ja terveysministeriö, Julkaisuja 2017:6, Helsinki 2017](#)

[Vanhuspalvelulaki \(980/2012\)](#)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
PI 30 (Mannerheimintie 166)
00271 Helsinki
Puhelin: 029 524 6000

ISBN 978-952-343-213-0 (verkko)
ISSN 2323-5179

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-213-0>

www.thl.fi/ikääntyminen

Muutos ympärivuorokautisessa hoidossa

Ympärivuorokautisessa hoidossa yksityiset toimijat ovat vakiinnuttaneet asemansa ja yksityisiä toimijoita on yli 40 prosenttia kaikesta ympärivuorokautisesta hoidosta.

Asiakasohjaus auttaa monipuolistamaan palveluntuottajia

Useissa maakunnissa ja kaupungeissa kehitetään tällä hetkellä iäkkäiden asiakasohjauksen malleja. Asiakasohjaukseen kuuluu kiinteästi maakunnan palveluista kerätty palveluvalikko, johon on koottu yksityisen ja julkisen sektorin sekä kolmannen sektorin tarjoamat palvelut iäkkäille. Tavoitteena on, että iäkäs henkilö löytää helposti tarvitsemansa palvelut ja saa tarvittaessa neuvontaa palveluiden hankkimisessa. Maakunnallisen palveluvalikon yleistyessä iäkkäiden palveluiden yksityiset toimijat tulevat kiinteäksi osaksi palvelujärjestelmää. Toimivan asiakasohjauksen ja kattavan palveluvalikon avulla voidaan kotihoidon eri tuottajien palvelut tuoda näkyville ja asiakkaan valinnanvapautta palveluiden suhteen tukea.

Yksityisten toimijoiden merkitys voi jatkossa kasvaa erityisesti kotihoidossa. Tulosten perusteella näyttää siltä, että myös maaseudulle ollaan saamassa yksityisiä toimijoita. Tämä auttaa turvaamaan palvelut myös syrjäseuduilla asuville iäkkäille.

Tämän julkaisun viite: Alastalo H., Kehusmaa S., Penttinen L. Harva ikäihminen saa kotihoitoa yksityiseltä yritykseltä – ympärivuorokautisessa hoidossa yksityisen sektorin osuus ennallaan. Tutkimuksesta tiiviisti 33, marraskuu 2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.